



VASIKAD JA KUUMASTRESS

Kui väljas läheb palavaks, otsivad piimakarjakasvatajad võimalusi, kuidas vähendada lüpsvatel lehmadel kuumusest tekkivat stressi. Kindlasti on see põhjendatud, kuid igal juhul ei tohiks unustada ka noorkarja.

Kuumastress võib põhjustada negatiivseid muutusi nii loomade füsioloogias kui ka käitumises. Veiste jõudlus- ja sigimisenäitajad püsivad normaalsed, kui temperatuur, juhul kui õhk ei liigu, jääb vahemikku 4–24° C. Sellist temperatuurivahemikku nimetatakse ka mugavus- või neutraalseks tsooniks. Vasikatel on mugavustsooniks temperatuuride vahemik, mis jääb 10 ja 30° C vahele ning mullikatel on see tsoon laias laastus täiskasvanud lehmade ja vasikate mugavustsoonide vahel.

Kui temperatuur tõuseb looma neutraalse tsooni ülemisest piirist kõrgemale, peab looma organism asuma end jahutama. Keha jahutamisel on oma osa nii veresoonte laienemisel, hingeldamisel, higistamisel kui ka looma asendil. Ka looma söömus väheneb, selleks et maksimaalselt vähendada kehasoojuse tootmist. Noorloomade puhul on tulemuseks päevase juurdekasvu vähenemine. Kuigi noorloomad suudavad kuumust taluda paremini kui täiskasvanud lehmad, ei tähenda see, et kuumastress neid ei mõjutaks. Kuumastressi indikaatoriteks võivad olla sagenenud hingamine (rohkem kui 80 korda minutis), hingeldamine, tõusnud rektaalne temperatuur (üle 39,5° C) ja vähenenud söömus.

Kuumastressi mõju täiskasvanud lehmadele on küllalt palju uuritud ja dokumenteeritud, kuid vastav teave noorloomade kohta on puudulik. Siiski – kuna kuumastressi mõju lehmadele on tõestatud, mõjub see sarnaselt ka noorloomadele.

Veiste sigimisenäitajad on suveperioodil üldiselt halvemad kui muul ajal. Kõrgem emaka temperatuur võib vähendada embrüo ellujäämise võimalusi esimestel päevadel pärast seemendamist, samuti sageneb varajane embrüonaalne surevus. Kuumastressis kinnislehmadega tehtud uuringud kinnitavad, et nende loomade vasikate sünnimass on väiksem ja tiinusperiood lühem. Kuumastress võib negatiivselt mõjutada ka looma tervist, toodangut ja sigivust pärast poegimist.

Kuidas ennetada kuumastressi?

Varjumise võimalus. Kuna noorkarja peetakse suveperioodil sageli ööpäevaringselt karjamaal, on varju pakkuvate objektide olemasolu äärmiselt tähtis. Arvestada tuleb, et **kõikidel** loomadel peab olema võimalus olla varjus siis, kui nad seda soovivad. See tähendab, et varjuala peab olema piisav kõikide karjamaal olevate loomade mahutamiseks, ilma et nad peaksid üksteisel "seljas elama", sest konkurents sobiva koha pärast süvendab stressi veelgi.

Väga kuumade ilmadega tasuks kaaluda ka noorloomade lauta jätmist, seda muidugi vaid juhul, kui hoonet on võimalik piisavalt ventileerida.

Ventilatsioon peab tagama niiskuse, soojuse ja kahjulike gaaside välja viimise hoonest. Suvel peetakse üldiselt heaks, kui vasikalaudas vahetub õhk 45 sekundiga või kiiremini. Lauda loomuliku ventilatsiooni puhul tuleks jälgida, et kõik õhu sisenemise ja väljumiseavad oleksid lahti. Hooned, kus peetakse noorkarja (kaasa arvatud tiineid mullikaid) ja mida ei ole võimalik vajalikul määral loomulikult ventileerida, tuleks varustada sundventilatsioonisüsteemiga.

Õhu liikumine laudas on vajalik selleks, et parandada soojust ülekandmist looma kehalt ümbritsevasse keskkonda. Samal ajal soodustab õhu liikumine ka jahutamist looma kehalt vee aurustumise kaudu.

Et jahutamise efekt oleks piisav, peaks õhu liikumise kiirus looma kohal olema 4–8 km/h. Ventilaatorid tuleks laudas paigutada neisse kohtadesse, kus loomad veedavad põhilise osa ajast, nii et õhu liikumine oleks võimalikult ühtlane kogu ala ulatuses. Vasikakuutide õhku saab parandada, kui tõsta kuudi tagaseina ja asetada selle alla toeks näiteks lapiti ehitusplokk. Vasikakuudid peaksid paiknema ka parajate vahedega, et soodustada õhu loomulikku liikumist nende ümber. Tasub meeles pidada, et ventilaatorid vaid liigutavad õhku, aga ei eemalda õhust niiskust, soojust ega gaase. Et ventilaatorite kasutegur oleks maksimaalne, peab eelnevalt olema laudas tagatud piisav õhuvahetus.

Joogivesi. Normaalselt tarbivad noorloomad 7–12 liitrit vett 100 kg kehamassi kohta päevas. Kuumal ajal veised hingeldavad, urineerivad sagedamini ja higistavad. Et vältida organismis veepuudust, joovad nad kuumal ajal umbes 20% tavapärasest rohkem, seepärast peab noorkarjale olema pidevalt tagatud piisavas koguses jootmiskohti ning värsket puhast joogivett. Kui vasikaid söödetakse ja joodetakse tavaliselt kaks korda päevas, siis kuumal ajal võib vajalikuks osutuda ka kolmas jootmine söötmiskordade vahel. Tuleb ka meeles pidada, et piimasöödad ei asenda vasikale joogivett.

Loomade piserdamine veega. Ka piserdamine aitab keha jahutamisele kaasa. Seda on kindlasti tundnud kõik, kes on ujumast tulles isegi väga kuumal ilmaga tuule kätte seisma jäänud. Piserdamine on efektiivne vaid juhul, kui lauda ventilatsioon toimib ja õhk laudas liigub.

Üritage vältida stressi tekitavaid tegevusi. Vaktsineerimisi, grupeerimisi või nudistamist tehke vaid varahommikul. Kuigi ka õhtul on õhutemperatuur madalam, on õhu ja vasika kehatemperatuuri langemine 4–6 tundi nihkes ehk siis vasika keha jahtub aeglasemalt ja seepärast ongi hommik ainuke sobiv aeg vasikatele stressi põhjustavate protseduuride tegemiseks.

Allapanu. Kuumal ajal on vasikatele parimaks allapanuks liiv, sest liiv on halb soojusjuht ja aitab hoida kontrolli all ka kärbest ja muude tiivuliste parasiitide populatsiooni.

Kuigi uuringud kuumastressi mõjust noorkarjale on puudulikud, võib neid väheseidki tulemusi aluseks võttes väita, et noorloomade heaolu sõltub keskkonna temperatuurist, milles nad viibivad. Mida parem on noorkarja heaolu, seda parem on nende juurdekasv ja tervis ning seemendusealiste mullikate tiinestuvus.

Infolehe koostamisel on kasutatud internetilehel www.das.pau.edu avaldatud materjale.